

Türkiye’de gençlerin eğitime ve çalışma hayatına katılımı

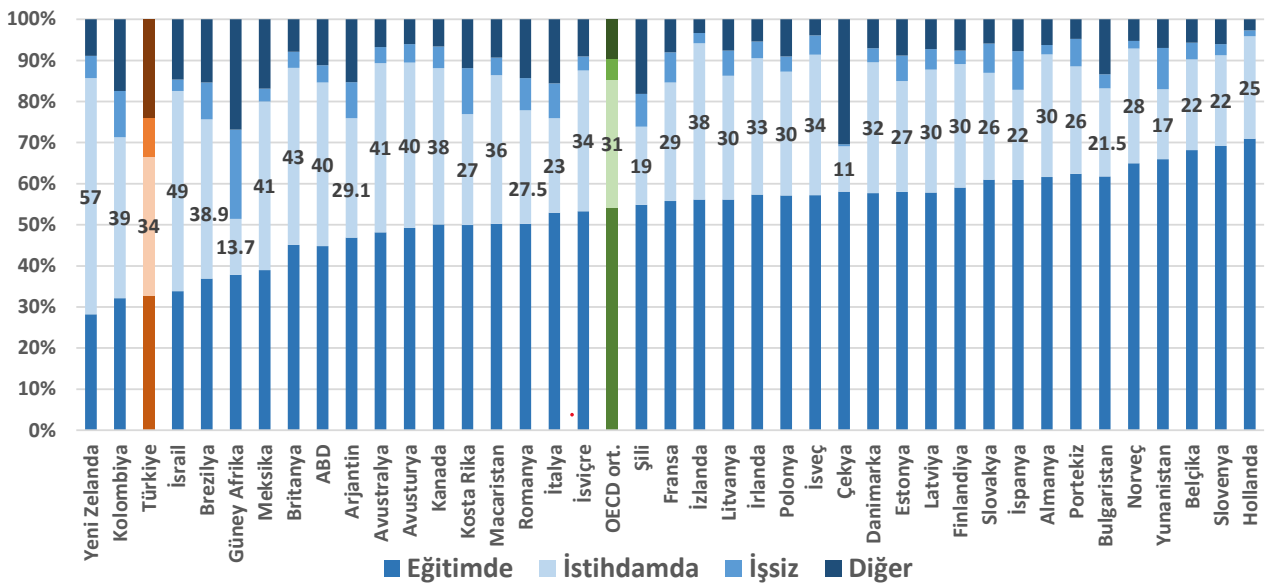
Sumru Öz¹

Türkiye İstatistik Kurumu ne eğitimde ne istihdamda olan 15-24 yaş arası gençlerin oranını 2023 yılı için yüzde 22,5 olarak açıkladı [1]. Dünya Bankası Kalkınma Göstergeleri’ne [2] göre 2003 yılında yüzde 41 olan bu oran, son yirmi yılda önemli ölçüde düşmekle beraber yüzde 10 olan Avrupa Birliği ve yüzde 14 olan OECD ortalamalarının halen çok üzerinde. Bu

araştırma notu, diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak Türkiye’de gençlerin neden daha az aktif olduklarını, eğitime mi yoksa istihdama mı daha az katıldıklarını muhtemel nedenleriyle birlikte ele alıyor.

Öncelikle zorunlu eğitimin 12 yıla çıkmasının ardından gençlerin çalışma hayatına en erken 18 yaşında başlaması bekleneceği için Şekil 1, 18-24 yaş aralığındaki nüfusun eğitim ve çalışma durumuna göre dağılımını veriyor. OECD tarafından hazırlanan Bir Bakışta Eğitim-2023 raporunda [3] yer alan üye ülkeler yanında Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, Romanya ve Güney Afrika gibi OECD ile işbirliği yapan ülkelerin, bu yaş aralığında olup da eğitimine devam eden nüfus oranına göre sıralandığı Şekil 1, Türkiye’nin en düşük orana sahip üçüncü ülke olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda Türkiye için bu oran OECD ortalamasının 20 yüzde puan altında. Basına da yansıyan Avrupa’da nüfusa göre en çok üniversite öğrencisinin Türkiye’de olduğuna dair istatistik [4], Türkiye’de genç nüfus oranının Avrupa ülkelerine göre çok yüksek olduğunu [1] göz önüne almadığı için yanıltıcı. Zira Şekil 1, Türkiye’de 18-24 yaş aralığındaki nüfus içinde eğitimine devam edenlerin oranının yüzde 33 ile Avrupa ülkelerinin tamamından daha düşük olduğuna işaret ediyor.

Şekil 1. 18-24 yaş nüfusun eğitim ve çalışma durumuna göre dağılımı (2022)

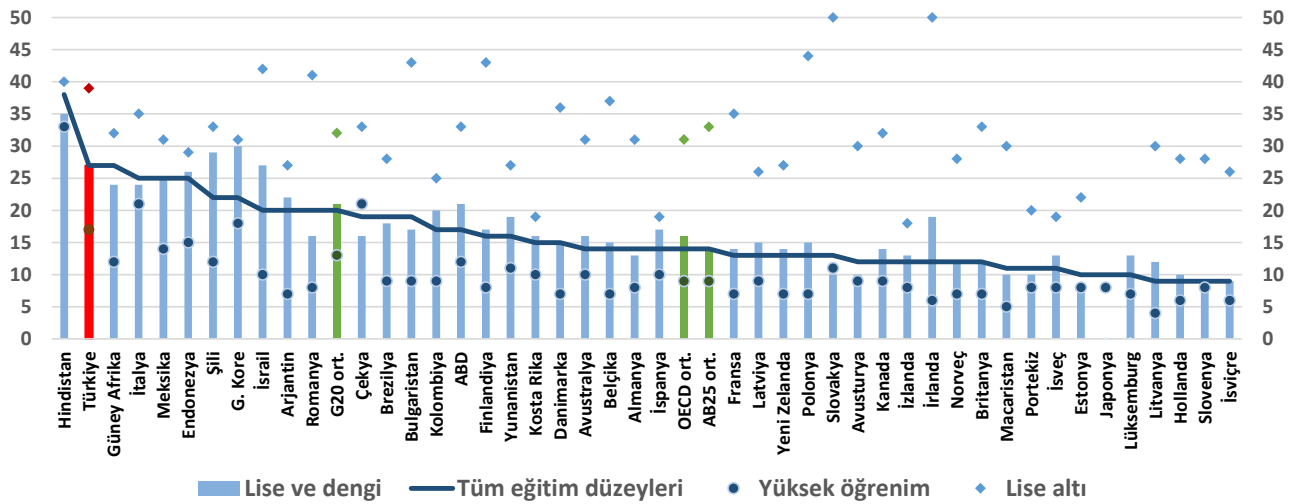
Kaynak: OECD [3]

¹ Koç Üniversitesi-TÜSİAD EAF

Yukarıdaki grafiğe göre Türkiye’de 18-24 yaş aralığındaki nüfus aktiflik durumuna göre yaklaşık üç eşit parçaya bölünüyor. Üçte biri eğitimine devam ederken, diğer üçte biri istihdamda, kalan üçte bir ise atıl durumda ve yüzde 9,4 oranındaki işsizleri de kapsayan ve ne eğitimde ne istihdamda olarak adlandırılan grupta yer alıyor. Türkiye OECD üyeleri ve OECD ile iş birliği yapan ülkeler arasında ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfusun Güney Afrika’dan sonra en yüksek olduğu ikinci ülke. Türkiye’de 18-24 yaş aralığındaki nüfusun istihdam oranı yüzde 34 ile yüzde 31 olan OECD ortalamasının üzerinde olduğuna göre ne eğitimde ne istihdamda olan genç oranının daha yüksek olmasında diğer ülkelere kıyasla gençlerin eğitimden erken ayrılmalarının da rolü var.

Türkiye’de eğitimden erken ayrılmak yalnızca genç nüfusun (18-24 yaş) diğer ülkelerden daha yüksek oranda atıl durumda olmasına değil genç yetişkinler olarak adlandırılan 25-34 yaş grubunda da atıl nüfusun daha yüksek olmasına yol açıyor olabilir. Zira OECD ile işbirliği yapan veya üyesi olan ülkelerde ne eğitimde ne istihdamda olan genç yetişkinlerin eğitim durumuna göre dağılımını veren Şekil 2, bu ülkelerin tamamında atıl nüfus oranının en yüksek olduğu grubun lise altı eğitimli olduğuna işaret ediyor. Türkiye atıl genç yetişkin oranında, Şekil 2’de yer alan ülkeler arasında Hindistan’ın ardından ikinci sırada yer alıyor. Ayrıca aşağıdaki grafik, Türkiye’de 2022 itibarıyla 25-34 yaş aralığındaki tüm nüfusun yüzde 27’sinin ne eğitimde ne istihdamda olduğunu, bu oranın lise ve dengi okul mezunlarında da yüzde 27, lise altı eğitime sahip olanlarda yüzde 39 ve yükseköğretim diploması olan genç yetişkinlerde yüzde 17 olduğunu gösteriyor.

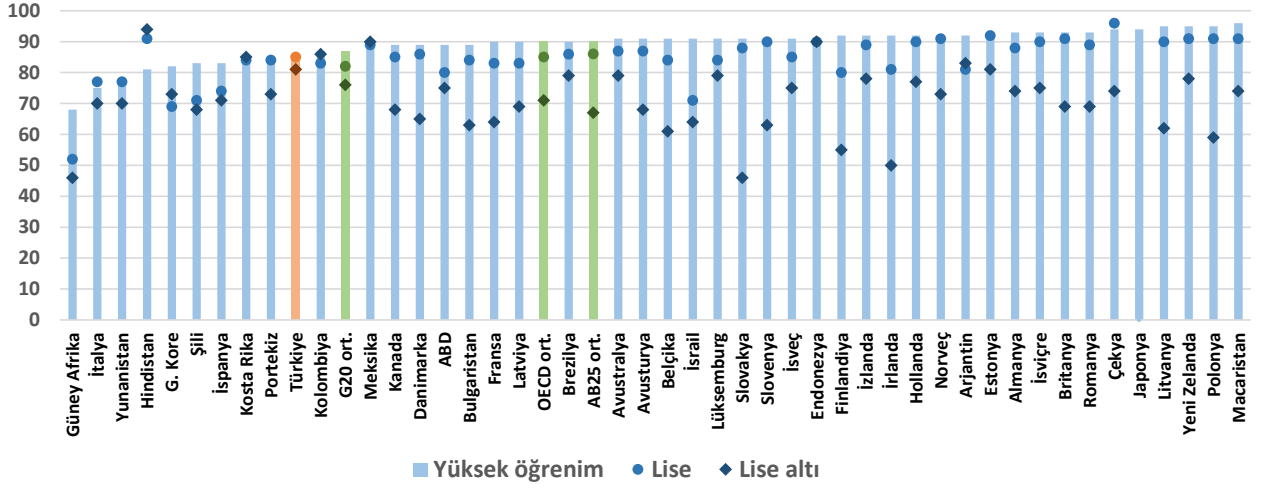
Şekil 2. Ne eğitimde ne istihdamda olan genç yetişkinlerin eğitim durumu (2022)

Kaynak: OECD [3] Notlar: Arjantin 2021, Şili 2020, Japonya ve Lüksemburg için lise ve lise altı gözlem sayısı yetersiz.

Türkiye’de genç yetişkinlerin atıl kalma oranının neden OECD ortalamasının toplamda 13, lise ve dengi okul mezunlarında 11, lise altı eğitime sahip olanlarda ve yükseköğretileri tamamlayanlarda 8’er yüzde puan üzerinde olduğunu anlamak için 25-34 yaş aralığındaki nüfusun ağırlıklı olarak istihdamda yer alması bekleneceğinden eğitim durumuna göre istihdam oranlarına toplumsal cinsiyet ayrımında bakmak yararlı olabilir. Şekil 3, OECD ile işbirliği yapan veya üyesi olan ülkelerde 25-34 yaş grubu erkek nüfusun eğitim durumuna göre istihdam oranını veriyor. Yükseköğretim mezunu genç yetişkin erkeklerin istihdam oranına göre sıralanan bu ülkeler arasında Türkiye’nin yeri, yüzde 85 ile Güney Avrupa ve Latin Amerika ülkeleriyle benzer ve OECD ortalamasının 5, G20 ortalamasının ise sadece 2 yüzde puan altında.

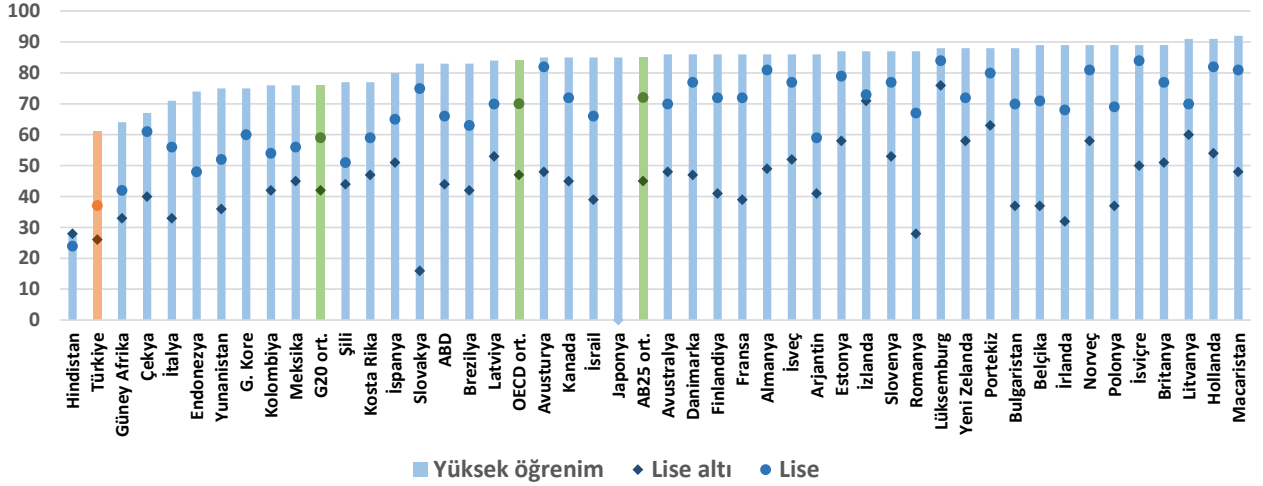
Şekil 3. 25-34 yaş grubu erkek nüfusun eğitim durumuna göre istihdam oranı (2022)

Kaynak: OECD [3]

Şekil 3, Türkiye’de genç yetişkin erkeklerin istihdam oranlarının eğitim düzeyine bağlı olarak önemli bir farklılık göstermediğini, aynı verileri 25-34 yaş grubu kadın nüfus için veren Şekil 4 ise kadın istihdamının eğitim düzeyine göre önemli ölçüde farklılaştığını ortaya koyuyor. Asıl önemlisi, genç yetişkin kadınların istihdam oranları genç yetişkin erkeklere kıyasla her eğitim düzeyinde çok daha düşük. Türkiye’de yüzde 61 ile en yüksek istihdam oranına sahip grup olan yükseköğretim mezunu genç yetişkin kadınlarda bile bu oran genç yetişkin erkeklerin 24 yüzde puan altında.

Şekil 4. 25-34 yaş grubu kadın nüfusun eğitim durumuna göre istihdam oranı (2022)

Kaynak: OECD [3]

Şekil 4’te yükseköğretimi tamamlamış genç yetişkin kadınların istihdam oranına göre sıralanan ülkeler arasında yüzde 61 ile Türkiye, Hindistan’ın ardından en düşük orana sahip ikinci ülke. Türkiye’de lise mezunu genç kadınların istihdam oranı yüzde 37, lise altı eğitime sahip olanlarda ise bu oran sadece yüzde 26. Üstelik EAF Araştırma Notu No. 23-04’te belirtildiği gibi lise ve üstü eğitime sahip kadınların oranı ile istihdam oranı arasındaki makasın 2018’den itibaren istihdam oranı aleyhine açılması, kadın istihdam oranında eğitim düzeyi artışına bağlı olarak 2007-17 arasında yaşanan hızlı ilerlemenin sürdürülemediğine işaret ediyor [5].

Özet ve değerlendirme

Türkiye’de gençlerin neden daha az aktif olduklarını, eğitime mi yoksa istihdama mı daha az katıldıklarını OECD tarafından hazırlanan Bir Bakışta Eğitim-2023 raporundan yararlanarak ortaya çıkarmayı hedefleyen bu araştırma notu ilk olarak, yaygın kamının aksine Türkiye’de 18-24 yaş aralığındaki nüfusta eğitime devam edenlerin oranının yüzde 33’le Avrupa ülkelerine kıyasla daha düşük olduğuna işaret ediyor. Ayrıca OECD ile iş birliği yapan veya üyesi olan ülkeler arasında yüzde 33,5 ile Türkiye, ne eğitimde ne istihdamda olan 18-24 yaş grubu nüfusun Güney Afrika’dan sonra en yüksek olduğu ikinci ülke. Türkiye’de bu yaş grubunda olanların istihdam oranı OECD ortalamasının üzerinde olduğuna göre atıl nüfusun yüksek olmasında diğer ülkelere kıyasla gençlerin eğitimden daha erken ayrılmalarının payı olduğu ortaya çıkıyor. İkincisi, Türkiye’de ne eğitimde ne istihdamda olan nüfus oranı yalnızca 18-24 yaş aralığında değil genç yetişkin olarak adlandırılan 25-34 yaş aralığındaki nüfusta da yüksek, öyle ki yüzde 27 ile Türkiye, OECD ile işbirliği yapan veya üyesi olan ülkeler arasında Hindistan’ın ardından ikinci sırada. Türkiye’de eğitimden erken ayrılmak atıl genç yetişkin oranının yüksekliğinde de pay sahibi olabilir, zira incelenen bütün ülkelerde ne eğitimde ne istihdamda olan genç yetişkin oranının en yüksek olduğu grup lise altı eğitime sahip olanlar.

Son olarak, 25-34 yaş aralığındaki nüfusun büyük ölçüde istihdamda olması bekleneceğinden toplumsal cinsiyet ayrımında istihdam oranlarına bakıldığında, Türkiye’de genç yetişkin erkeklerin istihdam oranının OECD ve G20 ortalamasına yakın olduğu, oysa genç yetişkin kadınların her eğitim düzeyinde bu ortalamaların çok altında istihdam edildiği görülüyor. OECD’nin Bir Bakışta Eğitim 2023 Raporu temel alınarak Türk Eğitim Derneği tarafından hazırlanan Türkiye Üzerine Değerlendirme ve Öneriler çalışması [6] bu farkı Türkiye’de işgücüne dahil olmayan kadın oranının erkeklere kıyasla çok yüksek olmasına bağlıyor. Bunun da büyük ölçüde ev-aile işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumlulukların kadınlara yüklenmesinden kaynaklandığı belirtilen çalışmada, istihdam oranlarında cinsiyete bağlı farkların giderilmesi için öncelikle toplumsal cinsiyet rollerine bağlı eşitsizliklerin giderilmesi öneriliyor. Çalışmada kadınların işgücüne katılmasının önünde çeşitli toplumsal engellerin yanında işgücü piyasasında kadınlar aleyhine olan gelir eşitsizliğinin de rolü olduğu vurgulanıyor. Son olarak, lise ve üstü eğitime sahip kadın oranı ile istihdam oranı arasındaki makasın 2018’den itibaren açılması [5] yalnızca kadınların işgücüne katılım oranının düşük olmasının değil, Türkiye ekonomisinin 2007-17 arasındaki gelişmenin aksine son dönemde eğitilmiş kadınlara yeterince iş imkânı sağlayamamasının da kadın istihdamının düşük kalmasında rol oynadığını gösteriyor.

Kaynaklar

- [1] TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2023 Haber Bülteni. 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2023-53677>. 17.5.2024.
- [2] World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
- [3] OECD. 2023. Education at a Glance 2023. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e13bef63-en.pdf?expires=1704449066&id=id&accname=guest&checksum=D75274AC719FF93C706B0FB359B2CD66>
- [4] Euronews. 2021. Avrupa’da nüfusa göre en çok üniversite öğrencisi Türkiye’de. <https://tr.euronews.com/2021/11/16/avrupa-da-nufusa-gore-en-cok-universite-ogrencisi-turkiye-de-grafik>
- [5] Öz, Sumru. 2023. 2023 Nobel Ekonomi Ödülü ve Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri. EAF Araştırma Notu No. 23-04. https://eaf.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2023/11/eaf_an23-04.pdf
- [6] TEDMEM. 2023. Bir Bakışta Eğitim 2023: Türkiye Üzerine Değerlendirme ve Öneriler. Türk Eğitim Derneği. <https://tedmem.org/storage/writes/November2023/kCGG0xg8T0MwPf7kdfbk.pdf>